

«Vil du fred så sörg for rettferdighet»

Taler

Aase Wind Lionæs

Dato

10 desember 1969

Sted

Oslo

Omstendigheter

Tildeling av Nobels fredspris til Den internasjonale Arbeidsorganisasjon (ILO)

1 Deres Majestet, Deres Kongelige Høyheter, Mine damer og herrer

I det testamente som Alfred Nobel ved sin død 10. desember 1896 etterlot seg innstiftet han fem Nobelpriser: en i fysikk, en i kjemi, en i litteratur, en i
5 medisin og en fredspris.

Mens det ble svenske institusjoner som skulle dele ut de fire første prisene, bestemte Nobel uvisst av hvilken bestemt grunn at det skulle være en komité på fem medlemmer oppnevnt av det norske Storting som skulle få den store ære og
10 det store ansvar å dele ut fredsprisen.

Men Alfred Nobel foreskrev når det gjaldt fredsprisen ikke bare hvem som skulle være prisutdeler, han gav også de retningslinjer komitéen skulle følge i sitt valg av kandidat till prisen. Han sier nemlig i testamentet at fredsprisen skal gies
15 til den som har gjort mest for å fremme brorskap mellom nasjonene.

Det Norske Stortings Nobelkomité har på disse premisser gitt fredsprisen for 1969 til Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon.

20 Under grunnstenen til ILO's hovedsete i Genève ligger et dokument med disse ordene:

«Si vis pacem, cole justitiam»

«Vil du fred så sörg for rettferdighet».

25

Det er få organisasjoner som i den grad som ILO har evnet i handling å levendegjøre den fundamentale moralske idé som den hviler på.

30 Hvorfor, må en spørre seg selv, fikk kravet om sosial rettferd slik gjennomslagskraft da ILO ble grunnlagt for 50 år siden?

Jeg tror at svaret er å finne i det forhold at det var nettopp de rettløse i samfunnet som ved Verdenskrigens slutt i 1918 var i en slik historisk posisjon at
35 de hos Europas ledende politikere ikke bare vant gehör for sitt krav om sosial rettferd, men at de også var sterke nok til om nødvendig å kjempe sine krav fram.

Under krigen hadde arbeiderne lojalt satt sine egne krav tilside for å tjene sine
40 land, og de hadde i fullt mål båret krigens savn og lidelser.

Men på fagforeningskongresser som ble holdt i 1916-1917 og 1918 ble det reist krav om at fagorganisasjonen skulle taes med i drøftelsen av den fremtidige fredstraktat. Det ble understreket at arbeiderne ville garanteres en
45 minimumsstandard når det gjaldt arbeidsforholdene etter krigen og at det skulle opprettes et permanent organ som sikret gjennomføringen av internasjonale lover på dette område.

I krigens kjølvann fulgte store sosiale og politiske samfunnsomveltninger. Det er
50 nok å minne om den russiske revolusjon av 1917 og den tyske revolusjon av 1918.

Bl. a. på denne bakgrunn ble det noe av et politisk imperativ for dem som skulle forfatte fredstraktatene i Versailles i 1919 å inkludere i traktatene paragrafer som
55 tok sikte på å sikre freden ikke bare mellom nasjonene - men også mellom klassene i de enkelte land.

Fredskonferansen tok nå alt i starten et usedvanlig initiativ. Den nedsatte en internasjonal komité for arbeiderlovgivning: Komitéen bestod ikke bare av
60 regjeringsdelegater, men også av arbeidsgivere og arbeidstakere - blant dem U.S.A.'s fagforeningsleder Samuel Gompers og Frankrikes Léon Jouhaux. Fra politikernes rekke deltok Harold Butler fra England, og fra Tsjekkoslovakia Eduard Benes. Når en leser dette spesielle avsnitt i Versailles traktaten med det i tankene at det var skrevet i 1919 så må man være enig med Paal Berg når han sier
65 at det var et av de merkeligste diplomatiske aktstykker vi kjenner.

I traktaten står nemlig:

- 70 «Folkeforbundet har som formål å skape verdensfred, og den kan bare bygges på sosial rettferd. Men mange mennesker arbeider under forhold som fører med seg så meget urett, elendighet og savn at det vokser opp en misnöye som er en fare for freden og harmonien i verden. Det er påtrengende nødvendig å få bedret disse forhold bl. a. ved lovordning av arbeidstiden med
- 75 maksimumslengde for arbeidsdagen og arbeidsuken, regulering av arbeidsmarkedet, trygd mot arbeidsløyse, rimelige lønninger, vern mot bedriftsulykker og sykdom, vern for barn, ungdom og kvinner, forsorg for gamle og arbeidsuføre, vern for arbeidere som arbeider i fremmed land, godkjenning av foreningsretten, ordning av den faglige og tekniske opplæring
- 80 m. v. Land som ikke gir sine arbeidere virkelig menneskeverdige arbeidsvilkår vil kunne hindre også andre land i å bedre sine arbeideres kår.»

- Etter denne uttalelsen følger så rettningslinjene for ILO og de hovedoppgaver denne organisasjon bør løse. Disse oppgavene er oppsummert i ni punkter som
- 85 av mange er blitt kalt arbeiderklassens «Magna Charta».

- Her nevnes bl. a. at arbeidet ikke er noen handelsvare - rett for arbeiderne såvelsom for arbeidsgiverne til å organisere seg - rett for arbeiderne til en rimelig lønn - åtte timers dag eller 48 timers arbeidsuke - slutt med barnarbeid - lik
- 90 lønn for kvinner og menn for arbeid av samme verdi, hvert land skal organisere et arbeidstilsyn der kvinner også skal være med og kontrollere at arbeiderlovgivningen blir fulgt.

- ILO ble organisert som en særorganisasjon under Folkeforbundet for å
- 95 gjennomføre dette program.

- Hvordan er det så gått? Er det blitt med de fine ordene i et høytidelig dokument, er det blitt bare skrift i sanden, en fjern visjon for livsfjerne drømmere?
- 100

Ser vi oss om i realitetenes verden idag må vi si at mye av målsettingen er nådd i store deler av den industrialiserte verden.

- Gjennom en målbevisst innsats har det lyktes ILO å drive fram reformer som
- 105 har fjernet de verste urettferdigheter i en rekke land, særlig i Europa. Gjennom

en utjevning av inntektsfordelingen og en progressiv sosialpolitikk har ILO i disse land vært med på å bygge broen mellom de fattige og de rike mennesker.

110 Hvordan har det lyktes ILO å gjennomføre så vesentlige deler av sitt program?

Jeg tror at noe av svaret ligger i den særegne organisasjonsform som ILO har.

115 Bak ILO's vedtak på de årlige Arbeidskonferanser ligger forhandlinger der ikke bare regjeringsdelegater deltar, men også selvstendige representanter for representative arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner i hvert enkelt land.

120 Ved denne drøftelsen av problemene mellom disse tre selvstendige interessegrupper skapes det muligheter til å nå fram til realistiske løsninger av viktige sosiale problem og også om hvordan vedtakene skal kunne gjennomføres i praksis i de enkelte land.

125 Dette er organisasjonsstrukturen. Men det avgjørende, det som driver verket er naturligvis menneskene selv, godviljens og framsynets mennesker, fylt av tro på mulighetene for å bygge en fredelig verden på sosial rettferd.

Hvilke virkemidler er det så ILO nytter for å nå fram med sitt program?

130 I første rekke bygger ILO på å skape et internasjonalt lovverk som sikrer visse normer for arbeidsforholdene i de enkelte land.

135 I løpet av sine 50 år har ILO vedtatt i alt 128 konvensjoner og 132 rekommendasjoner. Disse dekker et vidt spektrum fra spørsmål om arbeidstid til lik lønn for likt arbeid, fra syketrygd til avskaffelse av tvangsarbeid, fra sosial trygd for utenlandske arbeidere til trygging av fagorganisasjonenes rettigheter.

140 Men blir så disse vedtakene respektert i de enkelte land, blir de gjennomført som deler av det nasjonale lovverk, eller er det slik at delegatene i Genève stemmer for de mest vidtgående formuleringer og så legger vedtaket på bunnen av skuffen i departementet når de kommer hjem?

Men her har ILO som en av de første internasjonale organisasjoner gått foran på det folkerettslige område og skapt organer som forer kontroll med om medlemsstatene etterlever de vedtatte konvensjoner og gjennomfører dem i

nasjonal rett og praksis.

Tiden tillater ikke at jeg går inn på dette viktige punkt i detalj. Jeg vil bare nevne at ILO's konstitusjon pålegger medlemsstatene å utarbeide årlige rapporter om
150 hvilke tiltak som er gjort for å overholde bestemmelsene i de ratifiserte konvensjoner.

Viktig er også at ILO's konstitusjon gir organisasjonene i et land rett til å klage hvis et lands regjering ikke gjennomfører de konvensjoner som landets
155 myndigheter har ratifisert. Klageretten betyr også at en stat kan saksøke en medlemsstat for å krenke bestemmelsene i konvensjoner som begge stater har ratifisert.

I alt har ILO gjennom disse 50 år vedtatt over 250 konvensjoner og
160 rekommendasjoner. Og selv om ikke alle dens 121 medlemsland har ratifisert på langt nær alle konvensjoner - så tror jeg det er berettiget å si at ILO har avsatt et varig merke i hvert eneste lands sosiallovgivning.

Heller ikke Norge har ratifisert alle konvensjoner, men jeg er glad for å kunne
165 fortelle at Norge står som nr. 7 av alle ILO's medlemsland når det gjelder ratifikasjoner. Vi har i alt ratifisert 63 av 128 konvensjoner.

Den norske sosialminister Aarvik opplyste på dette års arbeidskonferanse i Genève at «av 63 avtaler som vårt land har ratifisert, har ikke mindre enn 43
170 hatt en betydelig innflytelse på utviklingen av forholdene innen arbeidslivet og innen sosialtrygden i Norge».

Da krigen kom i 1939 skapte den naturligvis store vansker for ILO. Organisasjonen flyttet til Montreal i Canada og fortsatte sitt virke for frihet og
175 demokrati mot nazisme og diktatur.

En av de viktigste begivenheter i ILO's virke under krigen var den arbeidskonferanse som den avholdt i Philadelphia i 1944 ved sitt 25 års jubileum.

180 41 stater, blandt dem også Norge, var representert på denne konferansen. Philadelphia-konferansen utgjør en historisk merkepel i ILO's utvikling fordi den ved siden av å bekrefte organisasjonens prinsipper slik de var vedtatt i 1919,

185 også utarbeidet en erklæring som uttrykker en ny og mer dynamisk oppfatning
av ILO's oppgaver og ansvar når det gjelder å bekjempe utrygghet og fattigdom.

Etter innbydelse av president Roosevelt ble konferansen avsluttet med et møte i
Det Hvite Hus i Washington. Roosevelt uttalte i en tale til konferansen at
190 Philadelphia-Erklæringen var et historisk dokument på linje med
Sambandsstatenes egen uavhengighetserklæring av 1776.

Da krigen var over og FN dannet i 1945, ble ILO som en selvstendig
særorganisasjon knyttet til FN.

195 Og nå fikk ILO et langt videre virkefelt enn den hadde hatt i de første 25 år.

På samme måte som en kan si at det var den første verdenskrigs sosiale og
politiske omveltninger i de enkelte land som var noe av bakgrunnen for ILO's
200 grunnleggelse og konstitusjon i 1919, så kan en si at det var forskyvningene i de
internasjonale politiske maktforhold etter den andre verdenskrigen som ble
bestemmende for ILO's utvidede målsetting fra 1945.

De gamle europeiske koloniriker falt fra hverandre og over 60 nye stater fikk sin
205 egen plass på verdenskartet og etterhvert også i ILO. ILO var ikke lenger en
europeisk preget organisasjon, dominert av de spesielle forhold i det
industrialiserte Europa. ILO var i første rekke blitt en global organisasjon hvis
medlemsstokk representerte nær sagt alle raser og religioner i verden, hvis
tradisjoner, kultur og historie, økonomiske og sosiale problem var helt
210 forskjellige fra dem man for krigen hadde hatt med å gjøre i ILO.

Etter den første Verdenskrig var ILO's hovedoppgave å slå broen mellom de
fattige og de rike menneskene i de enkelte land. Etter den annen Verdenskrig ble
oppgaven langt større - den å bygge broen mellom de fattige og de rike nasjoner.

215 En kan idag si at det dominerende trekk i ILO's virksomhet i de siste tyve år har
vært de tekniske hjelpeprogrammer i utviklingslandene. I nært samarbeid med
FN og dens mange særorganisasjoner, som FAO - UNESCO -
Helseorganisasjonen - Den internasjonale atomenergikommisjon og flere, og
220 med finansiell støtte fra FN har det lyktes ILO å gjennomføre
forskningsprosjekt og grunnlagsinvesteringer i utviklingsland med sikte på å
utvikle disse lands jordbruk, industri og øvrige næringsliv.

225 Det nye tilsig av stater fra Afrika og Asia har ikke bare utvidet ILO's virkefelt, det har også skapt en viss indre politisk spenning i organisasjonen som en må håpe det blir mulig å overvinne.

230 Spenningen bunner i det forhold at ILO's spesielle organisasjonsform med selvstendige representanter for regjeringene, frie fagorganisasjoner og arbeidsgiversammenslutninger har skapt problem for de nye lands tilslutning fordi de ennå ikke har utviklet frie organisasjoner i arbeidslivet. Det er i disse nye land regjeringene som utpeker både arbeidernes og arbeidsgivernes representanter. Dette bryter fullstendig med et avgjørende prinsipp i hele ILO's 235 organisasjonsform. Hvordan denne striden vil løpe av vet man ennå ikke, men det er avgjørende for ILO's hele framtid at den løses slik at ILO's uavhengige og politisk nøytrale stilling kan bevares.

240 Det er i første rekke de økonomiske og sosiale problem i utviklingslandene som har stilt ILO overfor den gigantiske oppgaven den har foresatt seg å løse i de nærmeste 10 år og som har fått som tittel: «VERDENS SYSSELSETTINGS PROGRAM».

245 I de rike industrialiserte land betrakter vi det idag som et rikdomstegn å ha rikelig tilgang på arbeidskraft. Vi har også etter krigen etterhvert lært oss til teknisk å beherske konjunkturbevegelsene slik at vi har kunnet unngå arbeidsløsheten som et massefenomen - slik vi kjente det for krigen.

250 I utviklingslandene derimot er arbeidsledighet og undersyssetting idag et samfunnsproble som holder millioner av mennesker nede i en håpløs fattigdom.

255 En kan nok notere en viss vekst i disse lands næringsliv - men på den andre side finner det sted en befolkningseksplasjon som hindrer veksten i å slå ut i en heving av hele folkets levestandard. Millioner av mennesker lever derfor på grensen av det fysiske eksistensminimum - og uten håp om å få del i en progressiv utvikling.

260 ILO regner med at verdens befolkning i 1970 vil være 3 600 millioner mennesker. Av disse vil 1 510 utgjøre arbeidsføre mennesker. Men i det 10-året vi fra 1970 går inn i vil den arbeidsføre befolkning øke med 280 millioner mennesker. Det betenkelige er at hovedvekten av veksten, nemlig 226 millioner

265 mennesker vil komme i de land som har de minste mulighetene til å sette dem i arbeid, mens bare 56 millioner mennesker vil falle på de industrialiserte land som idag ofte har et sterkt behov for å øke sin yrkesbefolkning.

270 Hvordan vil så ILO gripe denne gigantiske oppgaven an: å få hele verdens befolkning i arbeid? Og hvilke muligheter har ILO for å løse det problem som er vårt århundres største: å minske, ja fjerne kløften mellom de rike og de fattige nasjoner i verden, og å få befolkningsekspløsjonen innpasset i en harmonisk økonomisk og sosial evolusjon?

275 På ILO's 50-årige jubileumskonferanse i Genève i sommer gav ILO's generaldirektør David A. Morse uttrykk for det håp han hadde for gjennomføringen av planen med disse ord:

280 «La oss gjøre det mulig for fremtidige generasjoner å se tilbake på denne 50-års jubileumskonferanse som opptakten til en epoke, en epoke hvor den instinktive solidaritet mellom jordens folk ble mobilisert i et samlet verdensomspennende framstøt mot fattigdommen».

285 Denne samlede aksjon mot fattigdommen vil ikke bare bli ledet av ILO - den vil bli støttet av alle FN's særorganisasjoner som et ledd i FN's annet utviklings 10-år.

290 ILO's første oppgave blir å sende ut eksperter til de deler av verden som planen skal omfatte - Latin-Amerika, Asia og Afrika, for der sammen med de nasjonale myndigheter å utarbeide en langtidsplan der en formulerer målsettingen for befolkningens yrkesopplæring og sysselsetting.

Den andre oppgaven blir å ta del i et handlingsprogram som virkeliggjør de oppsatte planer.

295 ILO kan naturligvis ikke selv skape de nye arbeidsplasser. Men den kan gi råd og hjelp til de stater som selv ønsker å sette sin befolkning i arbeid.

300 ILO kan hjelpe til på slike områder som iverksetting av agrarreformer, jordbruksprosjekter, industrialisering, offentlige arbeider, utvikling av opplæring og yrkesveiledningsprogrammer, valg av investeringsmuligheter, utvikling av handel osv.

ILO's plan består derfor ikke bare i en innsamling av statistiske data over den befolkningsmessige side av problemer. Den griper også inn i hele den økonomiske og sosiale utvikling i disse områder.

Gjennom dette arbeid søker ILO å intensivere utviklingslandenes muligheter til å hjelpe seg selv. For ingen hjelp utenfra - den være seg så velment og så uegennyttig den være vil - kan erstatte utviklingslandenes egen vilje til å hjelpe seg selv.

Å gjennomføre verdens sysselsettingsprogram vil derfor være en utfordring både til utviklingslandene og til de industrialiserte land - kan de møtes i et realistisk samarbeid vil de også kunne nå den ideelle målsetting: en verden i fredelig sameksistens.

For ILO blir hovedoppgaven å sikre at denne nye verden bygger på sosial rettferd - med andre ord å oppfylle det bud som er innskrevet i dokumentet fra Genève:

«Si vis pacem - cole justitiam»

«Vil du fred så sørg for rettferdighet».

Kilde
Les Prix Nobel en 1969, s. 65-71.

Emner
Arbeidsliv, FN, Nobelpris, Nobels fredspris, Nobeltale, Rettferdighet, Rettssikkerhet

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/vil-du-fred-sa-sorg-for-rettferdighet>